

JAUNIMO VERSLUMO GALIMYBĖS LIETUVOJE: PROBLEMOS IR PERSPEKTYVOS

Dovilė SEREIČIKAITĖ¹, Laima OKUNEVIČIŪTĖ NEVERAUSKIENĖ^{1,2}

¹Vilniaus Gedimino technikos universitetas, Verslo vadybos fakultetas, Socialinės ekonomikos ir vadybos katedra, adresas: Saulėtekio al. 11, LT-10223 Vilnius, Lietuva

²Lietuvos socialinių tyrimų centras, adresas: Goštauto g. 11, LT-01108 Vilnius, Lietuva
El. paštas: d.sereickaite@vgtu.lt; laima.okuneviciute@dsti.lt^{1,2}

Anotacija. Jaunimo verslumas yra Lietuvos strateginis prioritetas ir laikomas vienu pagrindiniu veiksmu ekonominės plėtros raidoje. Lietuvai tapus Europos Sąjungos (ES) nare jaunimo verslumo skatinimas ir plėtojamas grindžiamas ES strategijomis. Tačiau šio dešimtmečio jaunimo nedarbas yra vienas iš pagrindinių ekonomikos ir socialinių uždavinių daugelyje ES valstybių narių, tame tarpe ir Lietuvos. Jaunimo verslumas nėra panacėja sprendžiant jaunimo nedarbo problemas, bet gali būti politinio reagavimo dalimi. Straipsnyje yra vertinamos jaunimo verslumo galimybės ir strateginės plėtros kryptys Lietuvoje. Pagrindiniai kriterijai, pagal kuriuos vertinamos verslumo galimybės yra politinė, socialinė, ekonominė bei technologinė aplinka. Strateginės plėtros kryptys yra grįstos jaunimo verslumo SSGG Lietuvoje.

Reikšminiai žodžiai: jaunimo užimtumas, verslumas, galimybės, ugdymas, PEST, SSGG.

JEL klasifikacija: J21, J23, J24, M2, E32, O11, O15.

Įvadas

Jaunimas yra vienas iš svarbiausių pilietinės visuomenės dalių. Nuo jų sąmoningumo, aktyvumo iniciatyvos bei statuso visuomenėje priklauso daugelio valstybės išsikeltų tikslų įgyvendinimas. Tačiau pastaruoju metu Lietuvoje, ypač aktuali tema yra jaunimo nedarbas. Šios problemos sprendimui taikomos įvairios priemonės, viena iš jų – skatinti patį jaunimą verslaui.

Pasak mokslininkų, verslumą galima interpretuoti, kaip naujų idėjų ir projektų įgyvendinimo siekimą, pasireiškiantį sugebėjimu sėkmingai organizuoti ir valdyti savo gyvenimą bei verslą, pelningai gaminti prekes ar teikti paslaugas, kitaip tariant mąstyti ir veikti (Beinoraitė, Drejeris 2014). Pasaulinėje praktikoje yra tūkstančiai atvejų, sėkmingų verslo įgyvendimo idėjų, tačiau mokslinėje literatūroje vis dažniau diskutuojama apie gyventojų, ypač jaunimo, verslumo lygį Lietuvoje. Nors šalyje yra nemažai vykdomų projektų ir skiriamų lėšų jaunimo verslumui skatinti, tačiau remiantis tarptautinių tyrimų duomenimis Lietuvoje jaunimas laikomas versliausiu visoje Europos Sąjungoje, jei kalbama tik apie svajonę pradėti savo verslą.

Verslumas priklauso nuo daugelio veiksnių: politinių, ekonominių, socialinių, technologinių, taip pat tam įtakos turi ir žmogaus asmeninės savybės, todėl galima teigti, kad siekiant verslaui tam turi būti palankios galimybės, kurios ir bus analizuojamos siekiant įvertinti jaunimo verslumą Lietuvoje.

Tyrimo objektas – jaunimo verslumas ir jo galimybės Lietuvoje.

Pagrindinis šio straipsnio tikslas – įvertinti jaunimo verslumo galimybes Lietuvoje. Šiam tikslui pasiekti iškelti tokie pagrindiniai uždaviniai:

1. Išanalizuoti ir apibendrinti verslumo bei jį įtakojančių veiksnių teorinius aspektus;
2. Atskleisti jaunimo užimtumo ir nedarbo lygio tendencijas (ES kontekste);
3. Įvertinti jaunimo verslumo galimybes ir plėtros kryptis Lietuvoje;
4. Pateikti išvadas ir pasiūlymus.

Tyrimo tikslui pasiekti naudojami tokie pagrindiniai metodai: mokslinės literatūros analizė, galimybės įvertinti – PEST ir koreliacinė regresinė analizė, strateginėms kryptims nustatyti – SSGG analizė.

Verslumo samprata

Dažniausiai mokslinėje literatūroje sąvoka verslumas kildinamas iš žodžio verslininkas. Pasak Jakubavičiaus ir kitų (2014), vienas pirmųjų 1755 metais ekonominėje literatūroje verslininko (angl. entrepreneur) terminą pavartojo ekonomistas Richard Cantillon, savo publikuotame veikle „Essai sur la nature de commerce en general“. Pasak autorių, verslininku laikomas asmuo, kuris skiria žmonėms pinigų ir priemonių naujai organizacijai kurti ir yra siejamas su rizika ir nežinomybe. Ši mintis buvo tobulinta 1921 m. Amerikos ekonomisto Frank Knight. Jis akcentavo riziką, kuri yra apdraudžiama ir nežinomybę, kuri nėra apdraudžiama. Pasak autoriaus, rizika siejama su pasikartojančiais įvykiais, kurių reliatyvus dažnis yra žinomas dėl praeities patyrimo, tuo tarpu nežinomybė ar abejonės susijusios su unikaliais įvykiais, kurių tikimybė gali būti tiksliai subjektyviai įvertinama (Casson *et al.* 2008). Tačiau laikui bėgant verslininko sąvoka įgavo vis kitokią reikšmę ir, pasak Kuratko (2014), šiandien verslininkas yra novatorius arba kūrėjas, kuris pripažįsta ir pasinaudoja galimybėmis, paverčia šias galimybes į veiksmingas/paklausias idėjas, kurios per tam tikrą laiką sukuria pridėtinę vertę, įgyvendinant idėjas prisiima konkurencingoje rinkoje riziką ir supranta pastangų atlygį. Dionco-Adetayo (2006) taip pat verslininką apibūdina, kaip individą turintį tam tikrų asmeninių savybių, nes pasak jį: „*verslininkas – tai individas, turintis ambicijas, išvalgumo, vaizduotę pralaužti tradicines kliūtis, įveikti socialinę inerciją ir transformuoti teorijas į praktiką*“. Tuo tarpu Casson (2008) verslumą traktuoja kaip tinkamai susiklosčiusių ekonominių sąlygų rezultatą, kuris pasireiškia per: mokesčius, industrines strategijas, finansavimo, informacijos šaltinių, rinkos padėties, technologijų ir kitų veiksnių. Galima teigti, kad mokslinėje literatūroje sutinkama daug verslumo apibrėžčių ir yra išskiriamos skirtingos verslumą apibūdinančios rūšys: inovatoriai ir imitatoriai (asmenys, kurie elgesį ir veiksmus kopijuoja nuo kito) (Baumol, Strom 2007); produktyvus ir neproduktyvus verslumas (Auto *et al.* 2010); verslininkai turintys augimo siekius ar be jų (Bosma *et al.* 2009); formalus ir neformalus verslumas (Dau, Cuerdo-Cazurra 2014). Verslumas gali būti klasifikuojamas tarp galimybių ir būtinumo. Pirmuoju atveju, verslumas sietinas su gerų verslo galimybių indentifikavimu, o antruoju – pradeda verslauti dėl geresnių galimybių įsidarbinti (Fuentelsaz *et al.* 2015). Solnyškinienės (2008) teigimu, mokslinėje literatūroje vieni autoriai verslumą interpretuoja kaip mokėjimą ir gebėjimą sukurti pridėtinę ekonominę vertę, uždirbti pinigus, pritraukti investicijas bei savo veikla sudominti potencialius paslaugos ar prekės vartotojus, kiti traktuoja kaip asmens mąstymo būdą ir socialines, vadybines bei asmenines kompetencijas, leidžiančias turimas žinias pritaikyti savo kasdieniniame gyvenime. Kalbant apie verslumą, jaunimo atžvilgiu, jis gali būti traktuojamas plačiaja ir siaurąja prasme. Pasak Čiburienės ir Guščinskienės (2009), jaunimo verslumas plačiaja prasme – tai jauno žmogaus požiūris, įgūdžiai ir žinios, kurie leidžia atpažinti galimybę kurti pridėtinę vertę (tiek socialinę, tiek ekonominę) ir veiksmams, skirti šiai galimybei panaudoti. Siaurąja prasme verslumas apibūdinamas kaip pridėtinės vertės kūrimas.

Taigi, apibendrinant mokslinės literatūros analizę galima teigti, kad nėra vieno pripažinto verslumo apibrėžimo. Verslumas laikomas subjekto gebėjimu pasinaudoti galimybėmis, siekiant valdyti, organizuoti, prisiimti atsakomybę ir riziką bei kurti tiek socialinę, tiek ekonominę pridėtinę vertę.

Verslumo galimybių vertinimo kriterijai

Laikoma, kad žinios, naujausios informacijos prieinamumas, įgūdžiai, protingas turimų išteklių panaudojimas tampa vienu svarbiausių veiksnių didinančių žmonių verslumą (Laužikas *et al.* 2013). Dauguma autorių teigia, kad verslumą lemia įgimtos ir įgytos asmeninės žmogaus savybės, leidžiančios jam novatoriškai mąstyti, aktyviai veikti, prisiimant atsakomybę ir riziką, siekiant tam tikrų tikslų įgyvendinimo bei pridėtinės vertės kūrimo, tačiau informacinėje, žinių visuomenėje tam, kad sėkmingai vystyti didelius verslo užmojus, verslumas tampa priklausomas nuo supamos aplinkos. Todėl mokslininkai verslumą įtakojančius veiksmus skirsto į: vidinius ir išorinius veiksmus (Žukauskas, Stripeikis 2011) (1 pav.). Pabrėžiama, kad verslumui svarbi tiek žmogaus savybių ir gebėjimų raiška padedanti kurti ekonominę bei socialinę gerovę, tiek išoriniai aplinkos veiksniai bei jų pokyčiai (Župerka, Župerkienė 2014; Adomienė, Šilingienė 2008).

Vidinius verslumą sąlygojančius veiksmus pirmiausia apibūdina asmens savybės ir vidinė motyvacija imtis verslo (Lietuvos verslo stebėsenos tyrimas 2013). Remiantis Čiaburiene ir Guščinskiene (2009) vidiniai veiksniai apibūdina įgimtas ir įgytas verslumo savybes. Pasak autorių, viena iš svarbiausių savybių reikalingų verslui pradėti yra pasitikėjimas savimi, tačiau mokslinėje literatūroje išskiriamos ir kitos svarbios esminės savybės: atkaklumas, atsakingumas, imlumas naujovėms, motyvacija, gebėjimas vadovauti, gebėjimas prisiimti atsakomybę ir pan. (Kyndt, Baert 2015). Tačiau nemažai svarbiais veiksniais sąlygojančiais verslumą yra išoriniai veiksniai. Nors verslumas dažnai suvokiamas kaip žmonių savybių ir gebėjimų raiška veikloje, nemažiau tampa svarbūs ir išoriniai verslumą skatinantys veiksniai. Verslas ir jo sistema egzistuoja tam tikroje aplinkoje, kurioje vyksta tam tikri procesai, todėl

tik nuo aplinkos priklauso, kaip žmonės bus skatinami imtis verslo (Lietuvos verslo stebėsenos tyrimas 2013). Mokslinės literatūros analizė leido išskirti šiuos pagrindinius išorinius veiksniai: politinė, ekonominė, socialinė, technologinė aplinka (Adamonienė 2008).

1 pav. Verslumą sąlygojantys veiksniai (šaltinis: Adamonienė, Šilingienė 2008)
Fig. 1. Factors determining entrepreneurship (source: Adamonienė, Šilingienė 2008)

Politinė aplinka

Kalbant apie politinę aplinką, maždaug nuo 1990 –ųjų vidurio, daugelis tautų parodė didelį susidomėjimą imtis politinių priemonių siekiant skatinti jaunimo verslumą. Tarptautinė darbo institucija pastebi, kad toks susidomėjimas buvo remiamas tarptautinių organizacijų, tokių, kaip: Tarptautinė darbo organizacija, Jungtinių tautų organizacijos jaunimo politikos ir programų skyrius, UNESCO ir kitos pasaulyje svarbios institucijos (Chigunta 2008). Remiantis Autio, Rannikko (2015), Kyndt, Baert (2015), jaunimo verslumą skatinanti politika gali nustatyti tokius tikslus ir uždavinius, kaip:

- Įtraukti jaunus žmones į nacionalinę plėtrą ir socialinę atsakomybę;
- Palengvinti koordinuotą atsaką į jaunimo verslumo vystymąsi;
- Pasiiekti socialinį teisingumą;
- Skatinti teigiamą perspektyvą link globalių klausimų ir tarptautinį supratimą.

Tačiau, pasak Chigunta (2008), daugelyje šalių, ypač mažai išsivysčiusių, keliami tokie pagrindiniai teiginiai susiję su nepakankamai išvystyta jaunimo verslumo politika, tai:

- Nėra tinkamų verslumo politikos/programų sąsajos;
- Jaunimo verslumo politika nėra tinkamai integruojama į pagrindinę makroekonomikos politiką;
- Jaunimo verslumo politika nėra tinkamai integruojama į pagrindinių sektorių politiką;
- Jaunimo verslumo politikoje trūkta veiksmingų įgyvendinimo mechanizmų.

Taigi galima teigti, kad politika yra vienas iš pagrindinių svertų, kuris tiesiogiai įtakoja verslumą. Todėl tinkama politika laikoma ta, kuri tinkamai koordinuoja veiksmus tarp atsakingų institucijų, taiko pažangesnes priemones ir efektyviai išnaudoja verslumui skatinti skiriamas lėšas.

Ekonominė aplinka

Kalbant apie ekonominę aplinką, Jaen ir Linan (2013) analizuoja santykį tarp verslumo ir ekonominės padėties šalyje. Pasak autorių, kai šalyje vyrauja aukšta ekonominė padėtis, t.y. kuo geresnės įsidarbinimo galimybės (aukštas užimtumo lygis), tuo verslumo poreikis yra mažesnis ir priešingai. McMullen (2008) pabrėžia, kad verslumas yra tiesiogiai susijęs su BVP vienam gyventojui rodikliu. Autorius teigia, kad kuo BVP, tenkantis vienam gyventojui, yra didesnis, tuo didesnis verslumo lygis šalyje. Kitas iš ekonominių rodiklių, turinčių įtakos jaunimo verslumą, yra emigracija. Pasak Fuentelsaz ir kitų (2015), atlikti tyrimai rodo, kad daugiausia migruoti linkę jauni žmonės, tokiu būdu, kuo emigracijos mastai iš šalies yra didesni, tuo mažesnis jaunimo verslumo lygis toje šalyje.

Socialinė aplinka

Remiantis Kyndt ir Baert (2015) teigimu, verslumo socialinė aplinka pasireiškia jaunimo ugdymu imtis verslininkystės. Pasak Barynienės ir kitų (2014–2015), verslumo ugdymas siejamas su asmens mokymusi ir tobulėjimu, su asmenybės formavimu ir būsima karjera. Autoriai teigia, kad mokslo įstaigose turėtų būti padėtas tvirtas į verslą orientuotas požiūris ir verslumo pagrindas. Tokios pačios nuostatos laikosi mokslininkai Zakarevičius, Župerka (2011) ir Ceinoriūtė (2012). Pasak autorių, verslas ir su juo sietini dalykai, tokie kaip verslo plano sukūrimas, jo plėtojimas, verslo valdymas, turėtų būti akcentuojami jau mokykloje. Ceinoriūtė (2012) pabrėžia, kad, siekiant ugdyti jaunimo verslumą, svarbu kurti projektus, kurių pagalba jaunimas būtų labiau informuotas apie verslą ir su juo sietinus dalykus.

Technologinė aplinka

Pasak Beinoraite ir Drejeriu (2014), informacinių technologijų (IT) diegimas ir taikymas versle ypač svarbus, nes turi tiesioginę įtaką įmonės konkurencingumui, produktyvumui, administravimo problemų sprendimui, todėl ir ši aplinka taip pat įtakoja verslumą ir jo plėtrą šalyje.

Taigi apibendrinant galima teigti, kad verslumo galimybės tiesiogiai priklauso nuo vidinių ir išorinių verslumą skatinančių veiksnių. Atlikus mokslinę analizę nustatyta, kad vidiniai verslumą skatinantys veiksniai daugiausiai orientuoti į individo asmenines savybes, kurios gali būti įgimtos ir įgytos, tuo tarpu išoriniai veiksniai atspindi verslumo galimybes politinėje, ekonominėje, socialinėje bei technologinėje aplinkoje.

Jaunimo verslumo galimybės Lietuvoje vertinamos remiantis teigimu, kad verslumo galimybės labiausiai priklauso nuo aplinkos ir žmonių skatinimo imtis verslo, todėl remiantis PEST (politine-ekonomine-socialine-technologine) ir SSGG (stiprybės-silpnybės-galimybės-grėsmės) analize, bus vertinama Lietuvos jaunimo verslumo galimybių esama situacija ir strateginio vystymosi kryptys.

Jaunimo verslumo galimybių aplinkos vertinimas

Politinė aplinka

Politiniu lygmeniu, jaunimo verslumo skatinimas ir plėtojamas Lietuvoje daugiausia grindžiamas Europos Sąjungos (ES) strategijomis. Vertinant ES vyraujantį požiūrį į verslumą, galima teigti, kad dėl didelio jaunimo nedarbo lygio, jaunimo verslumui skiriama ypač daug dėmesio. Pagrindiniai ES dokumentai, kurie reglamentuoja jaunimo verslumo skatinimą bei su juo susijusias politikos kryptis, yra pavaizduoti žemiau esančiame paveiksle (2 pav.).

Europos kontekste

- 1997 m. Europos užimtumo strategija;
- 2000 m. Lisabonos strategija ir Europos „Mažųjų įmonių chartija“;
- 2003 m. Europos verslumo „Žalioji knyga“ ;
- Strategija „Europa 2020“;
- Europos Sąjungos jaunimo politikos 2012-2018 metų strategija.

Lietuvos kontekste

- Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“;
- Nacionalinė jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo 2008-2012 metų programa;
- Nacionalinė jaunimo politikos 2011-2019 metų plėtros programa;
- Lietuvos verslumo veiksmų 2014-2020 m. planas.

2 pav. Jaunimo verslumą reglamentuojantys dokumentai (sudaryta autorių remiantis jaunimo politikos teisiniais aktais ir dokumentais)

Fig. 2. Documents regulating entrepreneurship of youth (compiled by authors on the basis of youth policy legislations and documents)

Europos Sąjungos jaunimo politikos 2012–2018 metų strategija laikoma vienu iš pagrindinių dokumentų, kuris nurodo jaunimo verslumo skatinimo kryptis Europos Sąjungos mastu (KOM 2009). Šia strategija apibrėžiama tarpvalstybinis jaunimo bendradarbiavimas 2012–2018 metų laikotarpiu. Strategijoje numatomi du pagrindiniai uždaviniai:

- Mokslo ir darbo galimybių jaunimui didinimas;

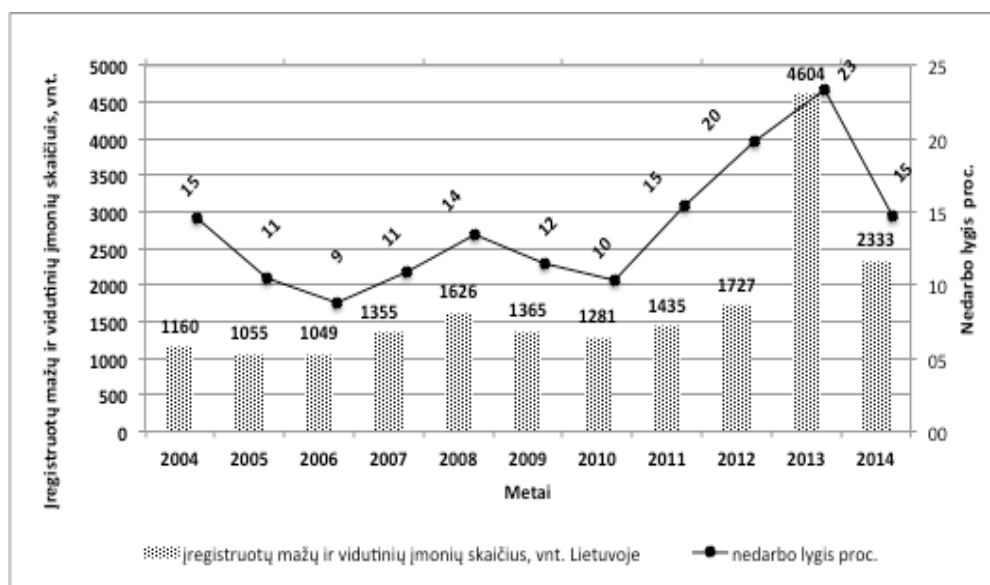
- Jaunimo pilietiškumo, solidarumo bei socialinės įtraukties didinimas.

Lietuvoje pagrindinės strategijos nukreiptos į jaunimo verslumo skatinimą yra nacionalinė jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo 2008–2012 metų programa. Ši strategija laikoma viena svarbiausių tiesiogiai į jaunimo verslumą orientuotų dokumentų. Šios programos tikslas – sukurti nuoseklią, efektyviai veikiančią jaunimo atsakingo verslumo ugdymo sistemą.

Ekonominė aplinka

Ekonominės aplinkos analizės tikslas – įvertinti ekonominę aplinką darančią tiesioginę įtaką jaunimo verslumui. Verslumo lygis – veikiančių labai mažų, mažų ir vidutinių ir fizinių asmenų užsiimančių individualia veikla, skaičius, tenkantis vienam tūkstančiui gyventojų. Žinant, kad jaunimas sudaro apie 20 proc. visų Lietuvos gyventojų, apskaičiuojama įregistruotų įmonių skaičius, tenkantis 18–29 metų amžiaus grupei.

3 paveiksle matyti, kad 2004–2014 metais įregistruotų mažų ir vidutinių įmonių skaičiaus kitimas buvo tolygus jaunimo nedarbo lygio kitimui (3 pav.). Didžiausias jaunimo nedarbo lygis Lietuvoje buvo 2010–2013 metais. Šiuo laikotarpiu jaunimo nedarbai padidėjęs 13 proc., įregistruotų mažųjų ir vidutinių įmonių skaičius padidėjo 3,6 karto. Vertinant pastaruosius 2013–2014 metus, jaunimo nedarbo lygiui sumažėjus 8,65 proc., naujai registruojamų įmonių sumažėjo beveik 50 proc.

3 pav. Įregistruotų mažų ir vidutinių įmonių skaičius (vnt.) ir jaunimo nedarbo lygio (proc.) dinamika Lietuvoje 2004–2014 metais (sudaryta autorių remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis)

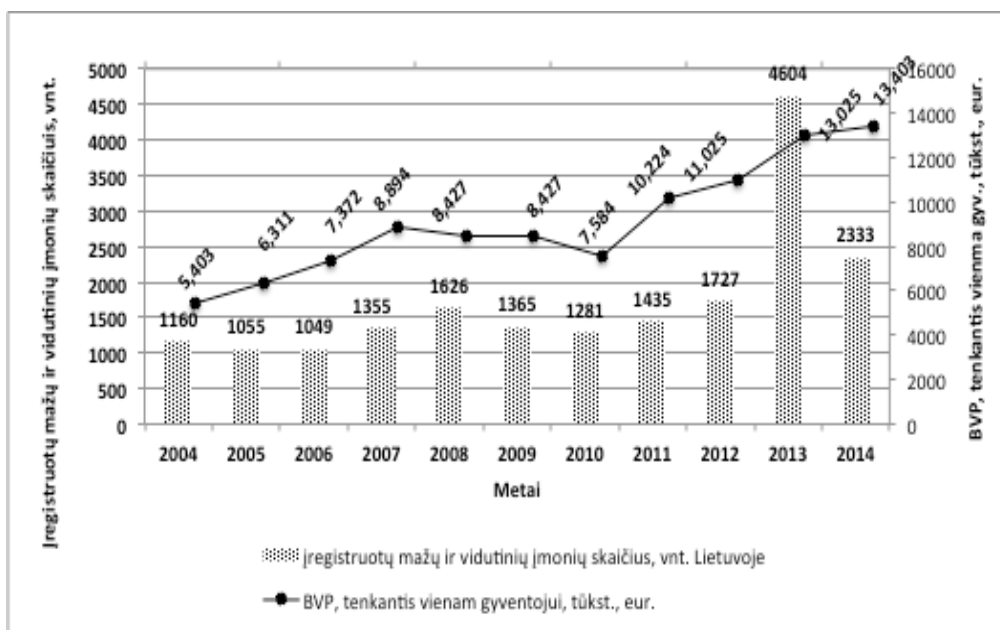
Fig. 3. Dynamics of level of unemployment of youth (pct.) and number of registered small and middle size enterprises (u.) during 2004–2014 in Lithuania (compiled by authors using data of Statistics Department of Lithuania)

Remiantis koreliacinės analizės metodu, nustatyta, kad ryšys tarp nedarbo lygio ir įregistruojamų mažų ir vidutinių įmonių yra stiprus ($r=0,809$). Nustatytiems ryšiams patvirtinti įvertinamas pastarųjų reikšmingumas. Analizuojamu atveju kriterijaus reikšmė t lygi 4,35 ir yra didesnė už t kritinę reikšmę ($t_{kr.,0.05}=2,26$), todėl galima tvirtinti, kad nustatytas ryšys tarp jaunimo nedarbo lygio ir įregistruotų mažų ir vidutinių įmonių skaičiaus yra reikšmingas ir galima pagrįsti prielaidą, kad tarp kintamųjų egzistuoja stochastinė priklausomybė.

Iš vienos pusės, gauti rezultatai leidžia daryti prielaidą, jog, augant nedarbo lygiui šalyje bei trūkstant darbo vietų, yra skatinamas savarankiškas užimtumas. Iš kitos pusės, galime teigti, jog kuriamos darbo vietos neatliepia darbo rinkos poreikių, darbuotojų netenkina darbo sąlygų, netenkinami jaunimo lūkesčiai. Skatinant naujų darbo vietų atsiradimą, svarbus ne kiekybinis, o kokybinis darbo vietos sukūrimo aspektas. Ypač svarbu šalies ūkyje sukurti kuo daugiau kokybiškesnių naujų darbo vietų, sukuriančių didesnę pridėtinę vertę, reikalaujančių aukštesnės kvalifikacijos specialistų, kurie turi didesnę tikimybę ilgiau išlikti darbo rinkoje. Kokybiškų darbo vietų skaičiaus didėjimas leistų ne tik sukurti didesnę pridėtinę vertę šalies ūkyje, padidinti darbo našumą, bet ir prisidėtų prie gyventojų (tame tarpe ir jaunų žmonių) užimtumo didinimo, užtikrintų dirbantiesiems didesnes pajamas ir geresnę gyvenimo kokybę, mažintų emigracijos mastus.

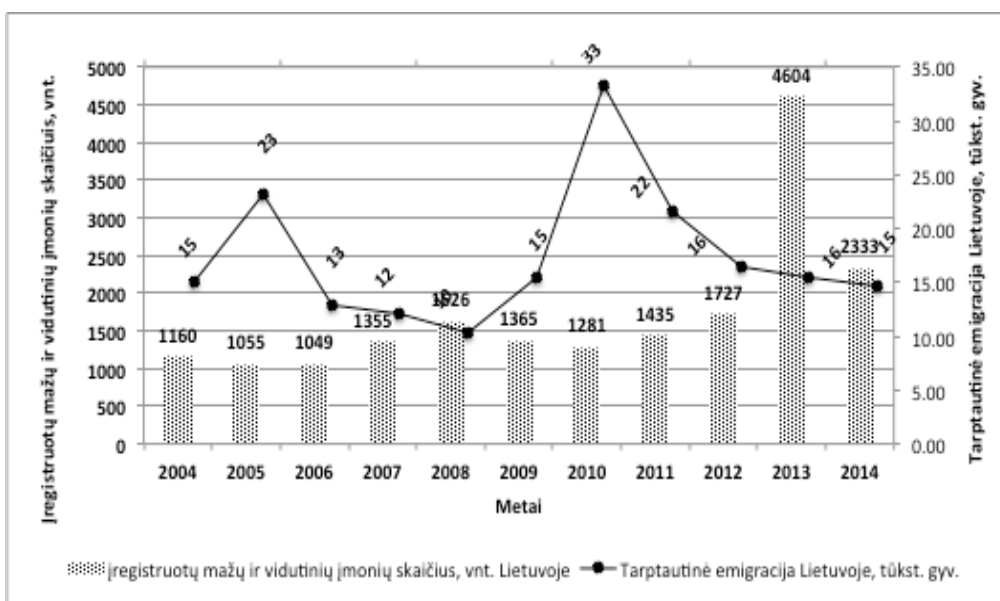
4 paveiksle galima pastebėti, kad 2010–2013 metais BVP (tenkančio vienam gyventojui) augimas buvo ryškiausias. Aptariamu laikotarpiu rodikliui padidėjus 15 proc., įregistruotų mažųjų ir vidutinių įmonių skaičius padidėjo 3,6 karto ir atitinkamai 2013 metais buvo registruojama 72 proc. naujų įmonių daugiau negu 2010 metais. Tačiau pažymėtina,

jog nors 2013–2014 metais BVP, tenkančiam vienam gyventojui, padidėjo 2,9 proc., 2014 metais naujų įmonių buvo įregistruojama beveik 2 kartus mažiau negu 2013 metais (4 pav.).

4 pav. Įregistruotų mažų ir vidutinių įmonių skaičius (vnt.) ir BVP tenkantis vienam gyventojui (tūkst. Eur) dinamika Lietuvoje 2004–2014 metais (sudaryta autorių remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis)
 Fig. 4. Dynamics of GDP per resident (thous. Eur) and number of registered small and middle size enterprises (u.) during 2004-2014 in Lithuania (compiled by authors using data of Statistics Department of Lithuania)

Siekiant pagrįsti prielaidą, kad BVP, tenkantis vienam gyventojui, turi įtakos jaunimo verslumo lygiui, atliekama koreliacinė regresinė analizė. Vertinant rodiklių tarpusavio priklausomybę galima teigti, kad tarp BVP, tenkančio vienam gyventojui ir įregistruotų mažų ir vidutinių įmonių skaičiaus egzistuoja stipri priklausomybė, koreliacijos koeficientas – 0,789. Įvertinus pastarųjų reikšmingumą yra tenkinama sąlyga $t > t_{kr}$. Todėl galima daryti išvadą, kad augant BVP, jaunimo verslumo poreikis taip pat turėtų didėti.

5 pav. Įregistruotų mažų ir vidutinių įmonių skaičius (vnt.) ir tarptautinė emigracija Lietuvoje 2004–2014 metais (tūkst. gyv.) (sudaryta autorių remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis)
 Fig. 5. International emigration (thous.) and number of registered small and middle size enterprises (u.) during 2004-2014 in Lithuania (compiled by authors using data of Statistics Department of Lithuania)

Analizuojant 2004–2014 metų Lietuvos Statistikos departamento pateiktus duomenis – šalies gyventojų emigracijos mastus, paaiškėjo, kad iš Lietuvos emigravo daugiau kaip 476 tūkst. gyventojų, vidutiniškai po 8,88 proc. kasmet (5 pav.). Ryškiausia emigracijos augimo tendencija pastebima 2009–2010 metais. Darytina prielaida, kad gyventojų emigracijos mastai išaugo sunkmečio laikotarpiu, asmenims ieškant naujų galimybių įsitvirtinti svetur. Šiuo laikotarpiu emigravo daugiau kaip 44 tūkst. Lietuvos gyventojų ir 2010 metais emigracijos mastai buvo 2,16 karto didesni lyginant su 2009 metais. Vertinant pastarųjų 2011–2014 metų laikotarpį, pastebima emigravusių asmenų iš Lietuvos mažėjimo tendencija, tačiau Lietuvai tokie emigracijos mastai išlieka aukšti ir grėsmingi, nes šiuo laikotarpiu vidutiniškai šalį paliko daugiau kaip 42 tūkst. Lietuvos piliečių. Daugiausia iš šalies emigruoja jauni 25–30 metų asmenys. Tai reiškia, kad, suintensyvėjus emigracijos mastams, šalis praranda jaunus, potencialius gyventojus. Taip pat svarbu paminėti, kad tiksliai įvertinti iš Lietuvos emigravusiųjų žmonių skaičių yra sudėtinga, kadangi daugiau nei pusė (apie 30 proc.) visų emigravusiųjų nedeklaruoja savo išvykimo. Vertinant emigracijos įtaką jaunimo verslumui, galima teigti, kad tarp kintamųjų koreliacija rodo atvirkštinę priklausomybę, tai reiškia, kad augant emigracijos mastams Lietuvoje, jaunimo verslumo lygis mažėja, bet nustatytas ryšys yra labai silpnas ir nepatikimas. Todėl galima daryti išvadą, kad emigracija nėra laikomas pagrindinis veiksnys įtakojantis jaunimo verslumo lygį šalyje.

Socialinė aplinka

Socialinė aplinka grindžiama tuo, kad parodo, kaip jaunimas yra motyvuojamas ir ugdomas imtis verslininkystės.

Šiuo metu Lietuvoje veikia verslo informavimo sistema, skirta pradedantiems verslininkams, tame tarpe ir jaunimui. Verslo paslaugų tinklą sudaro: 42 verslo informacijos centrai, 7 verslo inkubatoriai, 9 mokslo ir technologijų parkai. Verslo paslaugų tinklas atsakingas už verslo informacijos ir konsultavimo paslaugas, mokymų organizavimus, informacijos sklaidos renginius ir pan.

Lietuvoje yra taip pat nemažai organizuojamų projektų skirtų jaunimo verslumui ugdyti ir skatinti. Vienais pagrindinių laikomi:

- „Fors Fortis” – orientuotas į jaunimo verslumą, siekiant mokyti ir skatinti jaunosios kartos atstovus imtis verslo ir savarankiškos veiklos. Programa vykdoma mokyklose, 9 – 12 klasių mokiniams.
- „Junior Enterprise” – tai pirmasis Lietuvoje pirmą kartą įdiegtas jau 40 metų visame pasaulyje taikomas verslumo ugdymo modelis „Junior Enterprise”, padedantis studentams realiai išbandyti, ką reiškia įkurti įmonę ir ją valdyti.
- „Erasmus jauniems verslininkams” – pagrindinis šio projekto tikslas suteikti jauniems verslininkams galimybę iki 6 mėnesių dirbti kartu su mažos arba vidutinės įmonės savininku bet kurioje ES šalyje ir taip įgyti patyrusių verslininkų patarimų nuosavam verslui plėtoti ateityje.

Kita svarbus socialinės aplinkos aspektas yra finansiniai ištekliai, nes dažniausiai verslo pradžia reikalinga finansinė parama. Tuo remiantis Lietuvoje veikia įvairūs verslumo skatinimo fondai ir projektai: „Verslumo skatinimas”, INVEGA, Lietuvos bankų teikiami kreditai.

Vienas iš pagrindinių ir populiariausių finansavimo fondų yra INVEGA. Tai yra valstybinis fondas, kuris nukreiptas būtent į jaunus žmones. Šį fondą kuruoja Finansų, Socialinės apsaugos ir Darbo ministerijos. Pagrindinį INVEGA veikimo principą sudaro trys etapai:

I ETAPAS: žmonės yra mokomi verslo pagrindų (įmonės steigimo procedūrų, apskaitos ir pan.);

II ETAPAS: žmonės individualiai konsultuojami verslo plano klausimais;

III ETAPAS: Konsultuojama finansavimo klausimais.

Remiantis Eurostat duomenis, per 2008–2014 m. ES struktūrinių fondų finansavimo laikotarpį, Lietuvoje jaunimo verslumo skatinimo projektams įgyventi, buvo skiriama per 112,5 mln. Eur. Daugiausia lėšų panaudojama skiriant paramą jaunimo sukurtu verslo vystymuisi (62 proc. visų skiriamų lėšų), 12 proc. verslumui priskirtų kompetencijų ugdymui, 6,5 proc. verslo vystymui mokėstinėms lengvatoms, 6,4 proc. verslo pradžios finansavimui, 5,4 proc. verslumo ugdymui teoriniams mokymams, 4,2 proc. praktiniams mokymams, 3,7 proc. konsultavimui ir pagalbai steigiant įmonę.

Technologinė aplinka

Analizuojant 2004–2014 metų Lietuvos statistikos departamento pateiktus duomenis – kompiuterių ir interneto paplitimą šalyje tarp gyventojų, paaiškėjo, kad namų ūkių naudojančių kompiuterius, padidėjo 35,1 proc., vidutiniškai po 3,51 proc. kasmet. Tuo tarpu interneto paplitimas buvo kur kas spartesnis, analizuojamu laikotarpiu padidėjo 42,9 proc., vidutiniškai po 4,29 proc. kasmet. Lietuvoje informacinės technologijos vis labiau skverbiasi į visuomenės kasdieninę veiklą. Daugiausia besinaudojantys yra jauni žmonės (16–34 metų amžiaus).

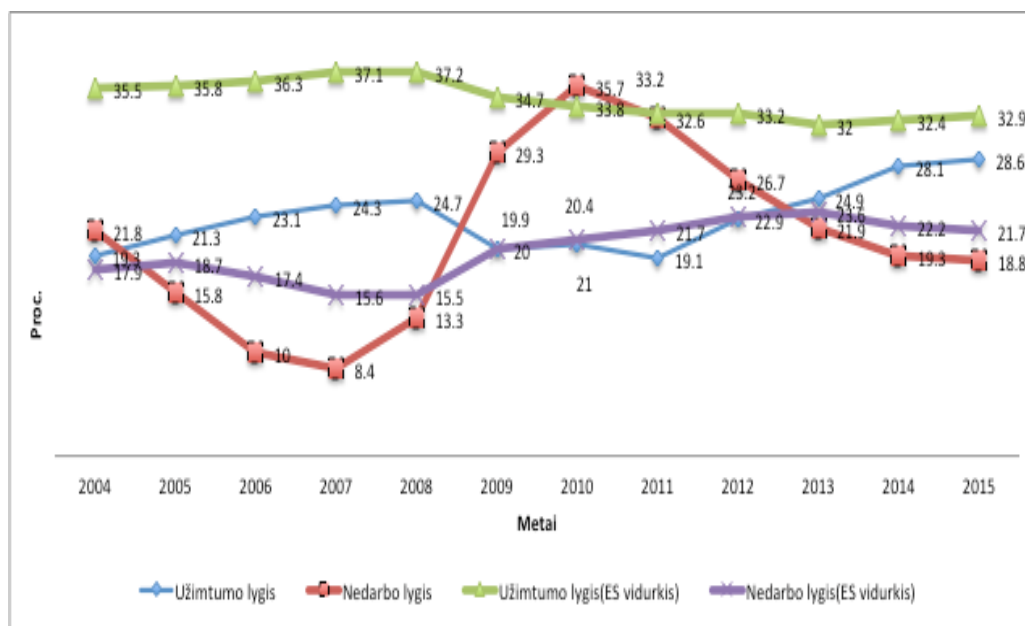
Vertinant informacinių technologijų įtaką jaunimo verslumui galima teigti, kad tarp dviejų kintamųjų ryšys yra vidutinis, tai reiškia, kad interneto naudojimas turi įtakos jaunimo verslumui, tačiau ne tokios didelės kaip, pavyzdžiui, BVP tenkantis vienam gyventojui ar užimtumo rodikliai.

Taigi apibendrinant galima teigti, kad tiek politinė, ekonominė, socialinė bei technologinė aplinka įtakoja jaunimo verslumo plėtrą Lietuvoje. Atlikus PEST aplinkos analizę galima daryti išvadą, kad Europos Sąjungos strategijose

bei tiksluose didelis dėmesys teikiamas jaunimui ir jo verslumui skatinti. Kalbant Lietuvos mastu jau dabar yra nemažai vykdomų projektų verslumui skatinti ir ugdyti. Tačiau nustatyta, kad verslumą įtakoja ekonominė padėtis šalyje bei socialinė aplinka, kuri grindžiama verslumo ugdymu ir skatinimu.

Lietuvos jaunimo verslumas ES kontekste

Pastaruoju metu Europos Sąjungoje, tame tarpe ir Lietuvoje didelis dėmesys skiriamas jaunimo verslumui ir jo skatinimui, todėl, kad daugelio šalių viena opiausių problemų laikoma jaunimo nedarbas. Jaunimo verslumo skatinimas grindžiamas tokiu pagrindiniu tikslu – padidinti jaunų žmonių užimtumą, siekiant sumažinti nedarbo lygį Europos Sąjungoje, įskaitant ir Lietuvoje.

6 pav. Jaunimo užimtumas ir nedarbo lygis (proc.) Lietuvoje ir ES 2004–2014 metais (sudaryta autorių remiantis Eurostat duomenimis)

Fig. 6. Employment of youth and unemployment level in Lithuania and EU (compiled by authors using data of Eurostat)

Remiantis Eurostato duomenimis, galima teigti, kad didžiausias jaunimo užimtumas visoje Europoje buvo 2008 metais ir sudarė 37,2 proc., tuo tarpu nedarbo lygis siekė 15,5 proc. (6 pav.). Tačiau prasidėjus pasaulinei ekonominei ir finansinei krizei, rodikliai turėjo neigiamą tendenciją, 2009–2013 metais jaunimo užimtumas sumažėjo 11 proc., tuo tarpu nedarbo lygis vidutiniškai visoje ES išaugo net iki 30 proc. Vertinant pastaruosius 2014–2015 metus pastebima neryški, tačiau teigiama tendencija, šiuo laikotarpiu jaunimo užimtumas padidėjo beveik 1 proc., tuo tarpu nedarbo lygis sumažėjo 0,5 proc.

Eurostato duomenų analizė rodo, kad 2015 m. mažiausias jaunimo nedarbo lygis buvo išsivysčiusiose ir ekonomiškai stipriose šalyse, tai Vokietijoje – 7,1 proc., Danijoje – 10 proc., Austrijoje – 10,1 proc. Tuo tarpu didžiausias Graikijoje – 49,7 proc., Ispanijoje – 49,3 proc., Kroatijoje – 43,6 proc., Italijoje – 41,5 proc.

Vertinant Lietuvoje vyraujančią situaciją ES atžvilgiu galima pastebėti, kad 2015 metais jaunimo užimtumas sudarė 28,6 proc. ir buvo 4,3 proc. mažesnis lyginant su ES vidurkiu (32,9 proc.). Tuo tarpu nedarbo lygis tais pačiais metais Lietuvoje nustatytas 18,8 proc. ir 2,9 proc. mažesnis negu ES (21,7 proc.) (6 pav.). Lietuvoje jaunimo nedarbo lygis taip pat mažesnis negu kaimyninėje šalyje Latvijoje (20 proc.), tačiau didesnis lyginant su Estija (15,2 proc.).

Manoma, kad 2010–2020 m. labai sumažės užimtumas pirminiuose sektoriuose, taip pat gamybos ir apdirbimo pramonės šakose. Didžiausio augimo tikimasi paslaugų sektoriuje, visų pirma verslo paslaugų sektoriuje; besiplečiantys laikomi ir pardavimo, viešojo maitinimo, sveikatos priežiūros ir transporto sektoriai. Prognozuojama, jog augs žinioms imlūs sektoriai, tačiau manoma, kad didės ir mažiau žinių reikalaujantys sektoriai, pavyzdžiui, mažmeninė prekyba. Toliau vyksta perėjimas prie žiniomis pagrįstos ekonomikos ir inovacijomis grindžiamo bei nuolat besikeičiančio pasaulio. Taigi, labai svarbu geresnius profesinius įgūdžius paversti žiniomis, o tai savo ruožtu lems naujoves bei naujus produktus ir paslaugas. Darbuotojų gebėjimas prisitaikyti yra pagrindinis kriterijus tiek pavieniams asmenims, tiek ir švietimo sistemai siekiant patenkinti darbo rinkos poreikius.

Jaunimo verslumo strateginio vystymosi kryptys

SSGG analizė, tai vienas iš būdų įvertinti stipriąsias, silpnąsias, palankias galimybes bei galimas grėsmes jaunimo verslumo vystymuisi Lietuvoje (1 lentelė). Stipriosios savybės ir atsiveriančios galimybės sudaro palankias sąlygas jaunimo verslumo vystymuisi, tuo tarpu silpnosios savybės ir galimos grėsmės mažina vystymąsi, didina problemas. Jaunimas yra vienas iš svarbiausių pilietinės visuomenės dalių. Nuo jų sąmoningumo, aktyvumo iniciatyvos bei statuso visuomenėje priklauso daugelio valstybės išsikeltų tikslų įgyvendinimas, todėl siekiant sumažinti jaunimo nedarbą didelis dėmesys ir prioritetas skiriamas jaunimo verslumui skatinti ir ugdyti. Jaunimo verslumo skatinimas ir plėtojamas Lietuvoje daugiausia grindžiamas Europos Sąjungos (ES) strategijomis ir teikiama parama. Siekiant labiau pagerinti jaunimo verslumą Lietuvoje yra vykdomi įvairūs projektai. Šie projektai padeda ne tik suvokti verslumo sampratą, tačiau suteikia galimybę įsteigti įmonę ir ją valdyti, kitaip tariant būti verslininku. Taip pat galima teigti, kad Lietuvoje yra pakankamai palanki finansavimo sistema. Viena iš pagrindinių finansavimo fondų yra „INVEGA“. Šio fondo svarba yra ta, kad gavusiems Verslumo skatinimo fondo (VSF) paskolą iki 24,9 tūkst. eur., kompensuojama 95 proc. sumokėtų paskolos palūkanų ir dalis įmonės darbuotojų darbo užmokesčio. Įstaigai pateikus verslo planą ir per 4–5 metus įgyvendinus jame nurodytus tikslus, didžiąją paskolos dalį (apie 60 proc.) „INVEGA“ leis negrąžinti.

1 lentelė. SSGG analizė (sudaryta autorių)
Table 1. SWOT analysis (compiled by authors)

STIPRYBĖS	SILPNYBĖS
<ol style="list-style-type: none"> 1. Politinės jaunimo verslumo skatinimo priemonės; 2. Jaunimo verslumo augimas; 3. Didėjanti finansinė parama; 4. Didėjantis jaunimo susidomėjimas verslumu; 5. Gerėjanti finansavimo sistema. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Netinkamai nukreipiamos finansavimo lėšos; 2. Netolygus verslumo plėtojimas Lietuvoje; 3. Nepakankamas verslumo teisinis reglamentavimas; 4. Verslumo projektus koordinuoja įvairios valstybinės institucijos.
GALIMYBĖS	GRĖSMĖS
<ol style="list-style-type: none"> 1. Jaunimo verslumo sukuriama ekonominės naudos didinimas; 2. ES jaunimo verslumo teisinių reglamentų pritaikymas Lietuvos teisinėje sistemoje; 3. Tarptautinė partnerystė; 4. Didėjantis dėmesys jaunimo verslumui skatinti. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ekonominis nuosmukis šalyje; 2. Dėmesys tik jau esamų verslo įmonių plėtrai; 3. Didėjantis ES paramos neteisėtas pasisavinimas.

Kalbant apie silpnąsias, pabrėžtina, jog viena iš jų yra tai, kad šiuo metu nėra tinkamai nukreiptos finansavimo lėšos jaunimo verslumui skatinti. Daugiausia lėšų skiriama jau sukurtų įmonių plėtrai, tai reiškia kad naujų įmonių skatinimas lieka nuošalį. Taip pat galima teigti, kad Lietuvoje vyrauja netolygus verslo plėtojimas, nes daugiausia telkiamasi urbanizuotose vietovėse, turinčiose reikiamą infrastruktūrą ir daug didesnę, nei kaimo vietovėse perkamąją galią. Kitas iš svarbių aspektų yra tai, kad nėra vienos pagrindinės institucijos, kuri būtų atsakinga už jaunimo verslumo projektų koordinavimą. Šiuo metu dalyvauja daug atsakingų institucijų: LR Ūkio ministerija, LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, LR Švietimo ir mokslo ministerija ir kt.

Kalbant apie jaunimo verslumo galimybes, galima teigti, kad jaunimo verslumas teigiamai įtakoja šalies ekonominę padėtį. Visų pirma prisideda prie pridėtinės vertės šalies ūkyje sukūrimo, naujų darbo vietų kūrimo, darbo našumo didinimo, dirbantiems užtikrintų didesnes pajamas bei geresnę gyvenimo kokybę. Kadangi Lietuva viena yra iš ES šalių, todėl turi ir privalo ES jaunimo verslumo teisinį reglamentą pritaikyti Lietuvos teisinėje sistemoje. Tarptautinė partnerystė yra dar viena iš jaunimo verslumo skatinimo galimybių, kuomet tarptautinė patirtis bus integruojama Lietuvos jaunimo verslumo skatinimo programose. Kalbant apie jaunimo verslumo skatinimo plėtrą, ateityje Lietuvos verslumo skatinimui ketinama skirti dar daugiau dėmesio. 2014–2020 metų Lietuvos patvirtintame veiksmų plane numatyta skatinti naujų smulkiųjų ir vidutinių verslo subjektų kūrimąsi ir plėtrą per įvairius verslo finansavimo modelius.

Tačiau grėsmės taip pat yra neišvengiamos jaunimo verslumo strateginėse kryptyse. Jaunimo verslumas labai priklauso nuo ekonominės padėties šalyje. Dėl nepalankios ekonominės situacijos šalyje mažėja perkamoji galia, kuri neigiamai veikia verslumo plėtrą. Kita iš grėsmių laikoma dingstantis dėmesys naujų įmonių kūrimui. Kaip pavyzdį galima pateikti VŠĮ „Verslauk“ projektą, kuris skelbia, kad nuo 2015 metų naujų verslo konkursų neorganizuos, nes organizacija planuoja daugiau dėmesio skirti darbui su jau įkurtais verslais ir jų plėtra. Pasak organizacijos atstovų, toks sprendimas buvo priimtas dėl drąstiškai mažėjančio dėmesio bei paramos verslumo skatinimui didmiesčiuose.

Taigi galima teigti, kad jaunimo verslumas turi nemažai stiprybių ir galimybių tobulinant verslumo skatinimą ir ugdydama, tačiau taip pat yra nemažai silpnybių bei galimų grėsmių. SSGG analizė gali būti svariu įrankiu tobulinant jaunimo verslumo plėtros koncepciją. Todėl svarbu įvertinti stiprybių ir galimybių panaudojimą, siekiant sumažinti silpnybes bei užkirsti kelią galimoms grėsmėms (2 lentelė).

2 lentelė. Jaunimo verslumo silpnybių ir grėsmių mažinimas (pasitelkiant stiprybes ir galimybes) (sudaryta autorių)
Table 2. Reduction of threats and weaknesses of entrepreneurship of youth (invoking strengths and opportunities) (compiled by authors)

Vidinės	Stiprybės		Silpnybės		
	Išorinės	1	Politinės jaunimo verslumo skatinimo priemonės	1	Nerinkamai nukreipiamos finansavimo lėšos
2		Jaunimo verslumo augimas	2	Netolygus verslumo plėtojimas Lietuvoje	
3		Didėjanti finansinė parama	3	Nepakankamas verslumo teisinis reglamentavimas	
4		Didėjantis jaunimo susidomėjimas verslumu	4	Verslumo projektus koordinuoja įvairios valstybinės institucijos	
5		Gerejanti finansavimo sistema			
Galimybės (G)		Stiprybių-galimybių strategijos		Silpnybių-galimybių strategijos	
1	Jaunimo verslumo sukuriama ekonominės naudos didinimas	1	Jaunimo verslumo augimas prisidėtų prie Lietuvos ekonomikos gerinimo	1	Es jaunimo verslumo teisinių reglamentų pritaikymas Lietuvos teisinėje sistemoje panaikintų nepakankamą verslumo teisinį reglamentavimą
2	ES jaunimo verslumo teisinių reglamentų pritaikymas Lietuvos teisinėje sistemoje	2	Politinėmis priemonėmis skatinant jaunimo verslumą siekiant, kad ES teisiniai reglamentai būtų greičiau pritaikomi mūsų šalies teisinėje sistemoje	2	ES lėšų įsisavinimo galimybių gerinimas padėtų optimizuoti ES fondų lėšų įsisavinimą
3	Tarptautinė partnerystė	3	Didėjantis jaunimo verslumo susidomėjimas, skatintų ieškoti naujų strategijų taikomų sverur	3	Netolygus verslumo plėtojimas skatintų susidomėjimą bei ieškojimą siekiant gerinti situaciją
4	Didėjantis dėmesys jaunimo verslumui skatinti	4	Didėjanti finansinė parama leistų padidinti verslumo galimybių žinomumą, bei tuo pačiu jaunimo verslumo plėtrą		
Grėsmės (G)		Stiprybių-grėsmių strategijos		Silpnybių-grėsmių strategijos	
1	Ekonominis nuosmūkis šalyje	1		1	ES lėšų įsisavinimo skatinimas
2	Dėmesys tik jau esamų verslo įmonių plėtrai	2	Didėjantis jaunimo susidomėjimas verslumu, skatintų remti ne tik esamas, bet ir naujai kuriamas įmones	2	Jaunimo verslumo plėtros kontrolė leistų užtikrinti, kad būtų atsižvelgta ir į naujų įmonių kūrimą
3	Didėjantis ES paramos neteisėtas pasisavinimas	3	Politinės priemonės, taikomos jaunimo verslumui skatinti yra reglamentuojamos atsižvelgiant į tai, kad būtų užtikrintas teisėtas ES lėšų paskirstymas	3	ES lėšų paskirstymas ir nuolatinis atsiskaitymas už jas

Taigi atlikta analizė atskleidžia būdus, kaip sumažinti jaunimo verslumo grėsmes ir silpnybes pasinaudojant stiprybėmis ir galimybėmis Lietuvoje (2 lentelė). Šios analizės dėka galima išskirti svarbiausias jaunimo verslumo plėtrios strategijas: ES jaunimo verslumo reglamentų pritaikymas Lietuvos teisinėje sistemoje, siekiant užkirsti kelią ES lėšų neteisėtam panaudojimui, tolygaus ES paramos lėšų paskirstymo ir įsisavinimo gerinimas.

Išvados ir rekomendacijos

Jaunimo verslumas traktuojamas kaip jauno žmogaus požiūris, įgūdžiai ir žinios, leidžiančios atpažinti galimybę ir veiksmą, skirti šiai galimybei panaudoti. Verslumo galimybės pasireiškia asmeninėmis savybėmis bei vidine motyvacija, tačiau tam didelės įtakos turi ir aplinka, kuri skatina ir ugdo imtis verslo.

Įvertinus jaunimo verslumo aplinką Lietuvoje, galima teigti, kad politiniu lygmeniu, jaunimo verslumo skatinimas ir plėtojamas daugiausia grindžiamas ES strategijomis. Daugelis projektų skirtų jaunimo verslumui skatinti Lietuvoje yra vykdomi remiantis ES finansinio fondo skiriamomis lėšomis. Tačiau nustatyta, kad jaunimo verslumui įtakos turi ir ekonominė padėtis šalyje. Labiausiai įtakoja tokie pagrindiniai ekonominiai rodikliai, kaip: nedarbo lygis bei BVP tenkantis vienam gyventojui. Nustatyta, kad kuo rodikliai yra didesni, tuo didesnis yra verslumo poreikis Lietuvoje. Vertinant socialinę aplinką galima teigti, kad Lietuvoje yra nemažai vykdomų projektų jaunimo verslumui skatinti. Vieną iš jų galima paminėti „Junior Enterprise” projektą, kuris nukreiptas į studentus ir padedantis realiai išbandyti, ką reiškia įkurti įmonę ir ją valdyti. Kalbant apie technologinę aplinką, galima teigti, kad Lietuvoje informacinės technologijos vis labiau skverbiasi į visuomenės kasdieninę veiklą. Daugiausia besinaudojantys jomis yra jauni žmonės (16–34 metų amžiaus).

Šiuo metu jaunimas laikomas Lietuvos Vyriausybės prioritetu, koncentruojantis į tai, gali užtikrinti tolygesnį verslumo plėtojimą šalyje. Tuo tarpu palanki finansavimo sistema – tinkamai nukreipti finansavimo lėšas jaunimo verslumui skatinti. Tačiau siekiant užtikrinti didesnę jaunimo verslumo motyvaciją, verslumo skatinimą ir ugdymą integruoti į švietimo sistemą. Remiantis atlikta jaunimo verslumo galimybių analize Lietuvoje, galima teikti tokius pagrindinius pasiūlymus, siekiant padidinti jaunimo verslumo lygį: taikyti ES teisinius reglamentus Lietuvos teisinėje sistemoje; užtikrinti tolygų ES skiriamų lėšų paskirstymą; ne tik kurti bei vykdyti naujus jaunimo skatinimo projektus, tačiau nuolat stebėti bei analizuoti grįžtamąją naudą; užtikrinti žiniomis grindžiamą visuomenę; taikyti tarptautinę patirtį.

Globalizacija ir naujos technologijos keičia darbo rinką. Dėl darbo vietų judėjimo tarp sektorių ir naujų darbo organizavimo formų, atsiranda naujų darbo vietų, tačiau išskyla ir naujų įgūdžių poreikis. Būtina kurti aktyvią darbo rinkos politiką, kuri tiek darbo ieškantiems, tiek dirbantiems asmenims suteiktų paskatų mokytis visą gyvenimą, mokytis papildomai ir kelti kvalifikaciją. Reikalinga aktyvi darbo rinkos politika, kuri prisidėtų prie judumo gerinimo ir būtent taip jaunimui atvertų perspektyvas patekti į darbo rinką.

Literatūra

- Adamonienė, R., Šilingienė, V. 2008. *Lietuvos kaimo gyventojų verslumo ypatumai*. Kauno technologijos universitetas.
- Autio, E., Rannikko, H. 2015. Retaining winners: can policy boost high – growth entrepreneurship? *Research Policy*: 42–55.
- Beinoraitė, Š., Drejeris, R. 2014. Gyventojų verslumo matavimo modelis. *Verslas: teorija ir praktika*, 15(3): 199–209.
- Barynienė, J., Paužaitė, Ž., Cibulskienė, J. 2014. Verslumo ugdymo visuotinumui politinės ir teisinės iniciatyvos. *Viešoji politika ir administravimas* 13 (3): 497–512. ISSN 1648-2603.
- Baumol, W.J., Strom, R.J. 2007. Entrepreneurship and economic growth. *Strategic Entrepreneurship Journal* 1(3–4): 233–237.
- Casson, M., Yeung, B., Basu, A. 2008. *The Oxford Handbook of Entrepreneurship*. Oxford: Oxford University Press.
- Ceinoriūtė, A. 2012. Jaunimo verslumo skatinimo priemonės Lietuvoje. Kaunas.
- Chigunta, F. 2008. Youth Entrepreneurship: Meeting the Key Policy Challenges. Oxford: Oxford University Press.
- Čiburienė, J., Guščinskienė, J. 2009. Jaunimo verslumas: lyčių aspektas. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*: 1(14): 62–69.
- Dionco-Adentayo, E.A. 2006. Factors influencing attitude of youth towards entrepreneurship. *International Journal of Adolescence and Youth* 13(1–2): 127–145. ISSN: 0267-3843.
- ES jaunimo strategija. Investicijos ir galimybių suteikimas. Atnaujintas atvirasis koordinavimo metodas, taikomas sprendžiant jaunimo problemas ir suteikiant jiems daugiau galimybių. [žiūrėta 2016 sausio 9 d.]. Komisijos komunikatas Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir region komitetui. KOM (2009) 200 galutinis. Briuselis, 2009.4.27. Prieiga per internetą: [http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com\(2009\)0200_/com_com\(2009\)0200_lt.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com(2009)0200_/com_com(2009)0200_lt.pdf).
- Eurostato duomenų bazė, [žiūrėta 2016 sausio 19 d.]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>.
- Fuentelsaz, L., Gonzalez, C., Maicas, J.P., Montero, J. 2015. How different formal institutions affect opportunity and necessity entrepreneurship. *BRQ Business Research Quarterly* 18: 246–258.
- Jakubavičiaus, A., Strazdienė, G., Vilys, M., Burinskienė, A., Žemaitis, E., Pipirienė, V. 2014. *Žiniomis grįsto verslumo skatinimas: metodai ir taikymo praktika*. Vilnius: „Technika”.
- Jaen, I., Linan, F. 2013. Work values in changing economic environment: the role of entrepreneurial capital. *International Journal of Manpower* 34(8): 939-960.

- Kyndt, E., Baert, H. 2015. Entrepreneurial competencies: Assessment and predictive value for entrepreneurship. *Journal of Vocational Behavior* 90: 13–25.
- Laužikas, M., Vaiginienė, E., Miliūtė, A., Varnienė, S., Dailydaitė, S. 2013. *Lietuvos verslumo stebėseno tyrimas 2013*. ISSN 2335-2051.
- Lietuvos statistikos departamentas. [registruotų, mažų ir vidutinių įmonių skaičius/ BVP tenkantis vienam gyvenotojui/Jaunimo nedarbo lygis, [žiūrėta 2016 m. sausio 17 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.stat.gov.lt>.
- Solnyškinienė, J. 2008. Verslumo raiškos teorinės interpretacijos ir praktinės neverslumo pasekmės: Lietuvos patirtis. *Ekonomika ir vadyba* 13:699–706. ISSN 1822-6515.
- Zakarevičius, P., Župerka, A. 2011. Studentų verslumo ugdymas aukštosiose mokyklose. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai* 60: 141-153. ISSN: 1392-1142.
- Žukauskas, P., Stropėikis, O. 2011. Veiksniai įtakojančias asmens apsisprendimą pradėti verslą. *Organizacijų vadyba* 57: 127-141. ISSN 1392-1142.
- Župerka, A., Župerkienė, E. 2014. Studentų verslumo ugdymo tyrimas Vakarų Lietuvos regione. *Regional Formation and Development Studies* 1(6): 197-208. ISSN 2029-9370.

YOUTH ENTREPRENEURSHIP POSSIBILITIES IN LITHUANIAN: PROBLEMS AND PERSPECTIVES

Dovilė SEREIČIKAITĖ, Laima OKUNEVIČIŪTĖ NEVERAUSKIENĖ

Abstract. Youth entrepreneurship is Lithuania's strategic priority and one of the most important factors that influence economic development. After Lithuania's accession into European Union (EU) youth entrepreneurship promotion is based on EU strategies. However youth unemployment in this decade is one of most important economic and social problem in most EU countries not exception is and Lithuania. Youth entrepreneurship is not a panacea to youth unemployment, but might be strong part of political reaction. In this article are investigated youth entrepreneurship opportunities and strategic development directions in Lithuania. Political, social, economical and technical aspects are the main criteria according to which entrepreneurship possibilities are investigated. Strategic development possibilities are investigated according to youth entrepreneurship strength, weaknesses, opportunities and threats in Lithuania.

Keywords: Youth entrepreneurship, possibilities, training, PEST, SWOT.

JEL classification: J21, J23, J24, M2, E32, O11, O15.